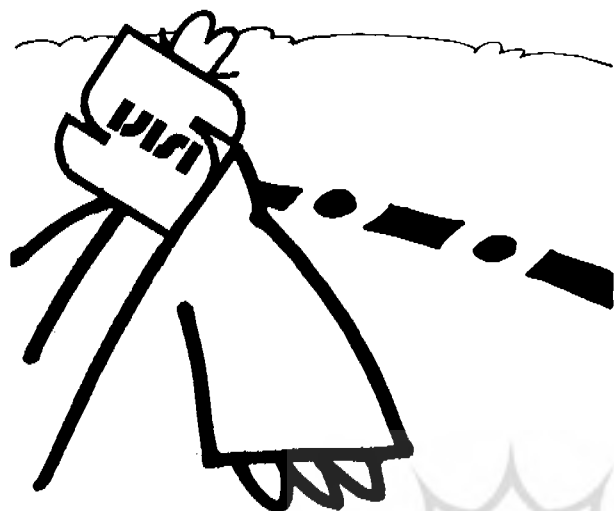

برای دست یافتن به بازارهای خارجی، رعایت ضوابط استاندارد بدیهی است

اشاره:

درباره نقش استاندارد کردن کالاها و خدمات در هزینه تمام شده و صادرات آنها، نظرهای مختلفی از سوی کارشناسان و نیز دست‌اندرکاران تولید کالاها و عرضه‌کنندگان خدمات ارایه می‌شود.

تقریباً تمام کارشناسان بر این عقیده هستند که روند تجارت جهانی، تولیدکنندگان و عرضه‌کنندگان کالاها و خدمات فاقد استاندارد را از عرصه رقابت بین‌المللی حذف خواهد کرد. در این راستا کشورهایی مانند ایران که برای ادامه و استمرار روند رشد و توسعه اقتصادی به افزایش صادرات نیاز دارند، می‌بایست گام‌های اساسی را در استاندارد نمودن کالاها و خدمات بردارند تا بتوانند توان رقابت در بازارهای جهانی را پیدا کنند و سهم مناسبی از آن کسب نمایند.

خبرنگار نشریه «بررسی‌های بازرگانی» در کنکاش نقش استاندارد در رشد صادرات غیرنفتی با آقای قاسم روح‌شناس، کارشناس ارشد وزارت بازرگانی و عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی به گفت‌وگو نشست.

وی که در رشته برنامه‌ریزی و توسعه اقتصادی مدرک کارشناسی ارشد دارد، در زمینه استاندارد کالاها و کالاهای صادراتی مقالات متعددی را به رشته تحریر درآورده است.

ماحصل این گفت‌وگو را با هم می‌خوانیم.

لطفاً در شروع بحث تعریفی از استاندارد ارایه فرمایید.

□ در واقع استاندارد، حداقل سطح کیفی و الزامات اساسی است که در فرآیند تولید کالا باید رعایت شود. در استانداردهای بین‌المللی، بحث کیفیت مدیریت نیز مطرح می‌شود.

اگر کالایی بخواهد در بازار عرضه شود و مصرف‌گردد، باید حداقل مقبولیت را داشته باشد. چنانچه کالا فراتر از سطح کیفیت استاندارد یک کشور تولید شود، از مرغوبیت بیشتر و بالاتر از سطح استاندارد جامعه برخوردار خواهد شد.

■ در ساختار اقتصادی ایران تا چه حد به استاندارد کالاها و خدمات توجه شده و به این مقوله بها داده شده است؟

□ به دلیل ساختار اقتصادی که از گذشته تاکنون بر کشور حاکم بوده است، متأسفانه به مقوله استاندارد کالاها، چندان توجه نشده است.

در بازار داخلی و در روابط میان تولیدکننده و مصرف‌کننده، وجه غالب را تولیدکننده دارد. این امر نیز به محدود بودن عرضه کالاهای مورد مصرف در جامعه برمی‌گردد. به عبارت دیگر، وجود مشکل عرضه کالاها در کشور سبب شده که کالا با هر کیفیتی به مصرف‌رسد، حتی اگر شرایط استاندارد را نداشته باشد.

از سوی دیگر در فرهنگ عمومی، بحث استاندارد جایفتاده است و اکثر مردم به موضوع استاندارد کالا توجهی ندارند.

■ بحث استاندارد کالا از جمله کالاهای صادراتی ایران، در بازار جهانی در چه مقطعی طرح می‌شود.

□ بحث استاندارد در بازارهای جهانی، در رابطه با کالاهای مصرفی و کالایی که به‌طور نهایی توسط مصرف‌کننده مورد استفاده قرار می‌گیرد، مطرح می‌شود.

در رابطه با کالاهای صادراتی ایران که اکثرشان محصولات کشاورزی است و فرآوری لازم بر روی آنها انجام نشده است، بحث استاندارد قابل طرح است.

اکثر کالاهای کشاورزی ایران به‌طور مستقیم در بازارهای جهانی عرضه و مصرف نمی‌شوند. این کالاها به‌صورت فله صادر می‌شوند و در بازارهای خارجی مطابق استانداردهای مصرف در آن بازارها فرآوری و بسته‌بندی می‌شود تا به‌دست مصرف‌کننده برسد.

کالاهای صنعتی صادراتی ایران نیز اغلب در بازارهای خارجی فرآوری می‌شوند و سپس به‌دست مصرف‌کننده می‌رسند. به عبارت دیگر اکثر کالاهای صادراتی ایران،

کالاهای واسطه‌ای به‌شمار می‌روند که در آن سوی مرز فرآوری می‌شوند. در نتیجه بخش اندکی از کالاهای صادراتی با رعایت ضوابط استاندارد کالا، صادر می‌شوند.

■ علت آنکه محصولات صادراتی در بازارهای خارجی به‌طور مستقیم به مصرف‌کننده عرضه نمی‌شود، چیست؟ آیا توان بسته‌بندی استاندارد کالا در ایران وجود ندارد؟

□ مصرف‌کننده خارجی، استاندارد بسته‌بندی کالاها در ایران را قبول ندارد و به همین جهت بسته‌بندی کالاهای صادراتی در خارج از کشور تغییر می‌کند و سپس به مصرف‌کننده جزء عرضه می‌شود.

■ جایگاه استاندارد کردن کالا در فرآیند تولید و صادرات چیست؟

□ رعایت استاندارد به معنای آن است که متخصصان امر با اشراف به تولید کالا، سلامت و صحت آن را تأیید کنند. در نتیجه جایگاه استاندارد کردن کالا در فرآیند تولید از اهمیت والایی برخوردار است.

○ اکثر کالاهای کشاورزی صادراتی ایران، به‌طور مستقیم در بازارهای مصرف خارجی، عرضه نمی‌شوند، زیرا مطابق با استانداردهای مصرف این بازارها، نمی‌باشند.

مصرف‌کننده خارجی از مواد اولیه، نحوه تولید و... کالایی دریافتی اطلاعاتی ندارند. اما ذکر شرایط تولید، مشخصات مواد اولیه و نحوه استاندارد کردن کالا بر روی بسته‌بندی آن، سبب می‌شود که مصرف‌کننده خارجی از چگونگی تولید آگاه شود. با این وصف، نقش استاندارد کردن کالاهای صادراتی در زنجیره تولید، بسیار مهم است.

■ توسعه صادرات غیرنفتی چه ارتباطی با استاندارد کردن کالاها پیدا می‌کند؟

□ موضوع مهم در ورود به بازارهای جهانی، چگونگی و میزان کسب سهم از این بازارها می‌باشد. راهبردهای تجاری در زمینه گسترش صادرات غیرنفتی بر دو قسم حداقل قیمت یا حداکثر کیفیت شکل گرفته است. این دو راهبرد، زیرمجموعه راهبرد توسعه صادرات می‌باشند.

برای ورود به بازارهای جهانی می‌بایست راهبرد حداقل قیمت یا حداکثر کیفیت را به‌کار گرفت. به عبارت دیگر مشتریان

کالا را با پایین‌ترین قیمت انتخاب می‌کند.

آگاهی مصرف‌کننده و شرایط رقابتی در بازارهای جهانی سبب می‌شود که مصرف‌کنندگان، قدرت انتخاب داشته باشند و چشم‌پسته کالایی را خریداری نکنند. بنابراین تضادی میان وضعیت بازار داخلی و بازار خارجی وجود دارد.

■ آیا استاندارد کالا به‌عنوان یکی از راهکارهای توسعه

صادرات غیرنفتی می‌تواند طرح شود؟

□ اگر در ایران به استاندارد کالاهای صادراتی توجه می‌شود، به این علت است که رعایت این استاندارد، اجباری است. در حال حاضر کالاهای صادراتی مشمول مقررات استاندارد اجباری می‌باشند و این اعتقاد وجود دارد که گسترش کالاهای مشمول استاندارد اجباری، یکی از راهکارهای لازم برای توسعه صادرات غیرنفتی است.

■ اگر کیفیت کالاهای صادراتی خوب باشد، استاندارد چه

نقشی ایفا خواهد کرد؟

□ برای مصرف‌کنندگان و خریداران در آن سوی مرزها و در بازارهای جهانی که قرار است به مصرف یک کالای صادراتی جذب شوند، موضوع استاندارد از اهمیت خاصی برخوردار است. مهر استاندارد برای این خریداران اطمینان‌بخش است و به آنها نشان می‌دهد که در کالای عرضه شده، حداقل کیفیت تولید رعایت شده است. مصرف‌کننده با مشاهده مهر استاندارد بر بسته‌بندی کالا، جرأت خرید پیدا می‌کند.

خارجی یا خواهان کالای ارزان‌قیمت و یا طالب کالای با کیفیت بالا می‌باشند.

از آنجا که قابلیت‌های صنعتی در ایران (تولیدات صنعتی) هنوز به حد لازم ارتقاء کیفیت نیافته‌اند، برای حضور موفق در بازارهای جهانی می‌بایست دنبال تولید کالاهایی باشیم که با حداقل قیمت، دست‌کم از حداقل کیفیت نیز برخوردار باشد تا بتوان با رقبای خارجی رقابت کرد.

باید توجه داشت که برای عملی ساختن راهبرد توسعه صادرات، دست یافتن به بازارهای جهانی الزامی است. برای دست یافتن به بازارها، بدیهی‌ترین راه، رعایت ضوابط استاندارد کالا می‌باشد. رعایت استانداردها در هر دو راهبرد حداقل قیمت و حداکثر کیفیت ملحوظ می‌باشد.

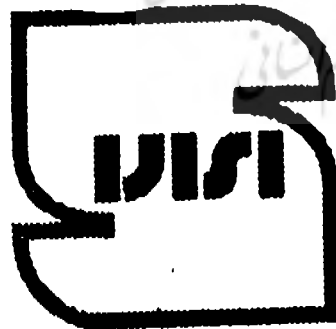
ذکر این نکته ضروری است، مادامی که کالا فقط در بازار داخلی عرضه شود، قیمت تمام‌شده آن بسیار بالا می‌باشد. اما اگر امکان دستیابی به بازار خارجی را پیدا کند، متوسط قیمت تمام‌شده روند نزولی پیدا می‌کند. به عبارت دیگر هر چه بازار گسترده‌تر شود، شمار خریداران افزایش می‌یابد و در نتیجه افزایش تولید به لحاظ صرفه‌جویی‌های اقتصادی ناشی از مقیاس تولید نیز بیشتر خواهد شد و لذا متوسط هزینه تولید کاهش و سود افزایش می‌یابد. با افزایش میزان سود، امکان کاهش بیشتر قیمت کالا، پدید می‌آید و امکان تصاحب سهم بیشتر در بازار فراهم می‌شود.

○ مهر استاندارد برای خریداران خارجی، اطمینان‌بخش است. اگر دید بلندمدت نسبت به توسعه صادرات غیرنفتی داشته باشیم، باید استاندارد کالاهای صادراتی اجباری باشد.

■ استاندارد بودن کالاهای صادراتی از چه درجه اهمیت

در تجارت بین‌المللی برخوردار است؟

□ اگر کالایی به بازار خارجی عرضه شود که در آن بازار، شرایط رقابت به‌شدت حاکم باشد، فقط تولیدکننده و صادرکننده‌ای موفق خواهد شد که بتواند اطلاعات موردنیاز مشتری در ارتباط با کالای صادراتی را در اختیار وی بگذارد. زیرا در این گونه بازارها مصرف‌کننده بسیار آگاه است و از آنجا که مشکل عرضه در میان نیست و رقبا پیوسته کالاهای خود را در بازار عرضه می‌کنند، مشتری بهترین و مرغوب‌ترین

□ مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران، مهر استاندارد واحدهای تولیدی که محصول فاقد کیفیت استاندارد را صادر کنند، بازپس می‌گیرد.

در این مؤسسه، مأمورانی هستند که کالاهای دارای مهر استاندارد را از خرده‌فروشی‌ها خریداری و بار دیگر آزمایش می‌کنند.

البته بهترین تنبیه یا تشویق در امر استاندارد، آگاهی مصرف‌کننده است. اگر مصرف‌کنندگان، کالاهای غیراستاندارد خریداری نکنند، بزرگ‌ترین تنبیهی است که بر تولیدکننده اعمال می‌شود.

■ استاندارد کردن کالاهای صادراتی تا چه حد در

گسترش مناسبات تجاری ایران و اروپا مؤثر می‌باشد؟

□ به‌طور قطع و یقین، تأثیر دارد. اگر به مشتری خارجی در بلندمدت اطمینان داده شود که کالاهای ایرانی، استاندارد قابل قبول دارند، در گسترش صادرات ایران به کشورهای دیگر از جمله کشورهای اروپایی مؤثر خواهد بود.

■ آیا استاندارد کالاهای صادراتی ایران با استانداردهای

رایج در کشورهای اروپایی، تطابق و هماهنگی دارد؟

□ هماهنگی دارد، اما سطح استانداردهای کشورهای اروپایی از ایران بالاتر است. آنها سعی می‌کنند با توجه به مجموعه شرایط اقتصادی - اجتماعی خود، حداقل کیفیت را در تولید کالاها مشخص و رعایت کنند. این حداقل کیفیت در ایران سطح پایین‌تری دارد.

■ نقش استاندارد در هزینه تولید چیست؟

□ در دید کلان، استاندارد نبودن کالاها، هزینه‌های اجتماعی برای مصرف‌کننده و تولیدکننده را افزایش می‌دهد. در زمینه کالاهای صادراتی نیز این مطلب صادق است. چنانچه کالای صادراتی به بازارهای خارجی، مصرف‌کننده را بیمار کند، هزینه‌های اجتماعی آنها نیز افزایش می‌یابد.

■ آیا استاندارد نبودن کالاها در دست نیافتن به اهداف

اولین و دومین برنامه پنج‌ساله توسعه اقتصادی کشور در

بخش صادرات غیرنفتی، نقشی داشته است؟

□ یکی از عمده‌ترین مسایل، رعایت نشدن ضوابط استاندارد در کالاهای صادراتی بوده است. زمینه لازم برای طرح مسأله استاندارد در رابطه با توسعه صادرات غیرنفتی در کشور به‌وجود نیامد. البته درجه عمومی این اعتقاد مطرح است که یکی از زمینه‌های لازم برای توسعه صادرات غیرنفتی، رعایت ضوابط استاندارد و اجباری کردن استاندارد می‌باشد.

■ آیا تدوین مقررات استاندارد تشویقی، می‌تواند به رشد

صادرات غیرنفتی کمک کند؟

□ در حال حاضر استانداردهای اجباری و تشویقی هر دو در ایران اعمال می‌شود. اگر دید بلندمدت نسبت به توسعه صادرات غیرنفتی داشته باشیم، به‌طور قطع باید استاندارد کالاهای صادراتی اجباری باشد.

اگر صادرکننده دید کوتاه‌مدت درباره صادرات داشته باشد، آنگاه می‌توان کیفیت کالا را به‌طور مرحله‌ای (پله‌پله) بالا برد و استاندارد تشویقی را به مرور به سوی استانداردهای فراگیر که همان استانداردهای اجباری است، هدایت کرد. تولیدکنندگان باید با اشتیاق کالای خود را استاندارد کنند و مصرف‌کنندگان نیز باید به سمت خرید کالاهای دارای مهر استاندارد بروند.

البته واژه استاندارد اجباری، لغت صحیحی نیست، بلکه جامعه تولید باید به سمت فرهنگ استانداردسازی کالا و گسترش آن پیش برود.

■ برای آنکه تولیدکنندگان به استاندارد نمودن کالاها

توجه کنند، چه راهی را پیشنهاد می‌کنید؟

□ اشکال اصلی در مدیریت بازرگانی و صادرات است. متأسفانه صادرکنندگان ایرانی به منافع کوتاه‌مدت توجه دارند و لذا فرهنگ صادرات ندارند. این گروه معمولاً دید بلندمدت ندارند و تصور می‌کنند که بازار جهانی مانند بازار داخلی است و به همین علت برخی کالاهای صادراتی نیز از بازار خارجی، برگشت داده می‌شود. ضرورت دارد که اتحادیه‌ای مقتدر، این صادرکنندگان را به مراکز آموزشی هدایت کند تا آموزش‌های لازم را ببینند.

■ بهترین شیوه تبلیغ استاندارد بودن کالا چیست؟

□ دریافت گواهی‌نامه‌های استانداردهای جهانی مانند سری ایزو و درج آن بر روی بسته‌بندی کالا، بهترین شیوه تبلیغ است.

○ استاندارد کشورهای اروپایی از سطح

استاندارد ایران بالاتر است، زیرا با توجه به مجموعه شرایط اقتصادی - اجتماعی آنها تدوین شده است.

■ چگونه می‌توان صادرکنندگان کالاهای فاقد کیفیت

استاندارد را مجازات کرد؟

■ توصیه شما به صادرکنندگان کالا در زمینه رعایت

ضوابط استاندارد کالاها چیست؟

□ صادرکنندگان باید با ملاحظه منافع بلندمدت جامعه، اقدام به صادرات نمایند. باید کالاهای صادراتی آنها از حداقل استانداردهای قابل قبول برخوردار بوده و تأییدیه استاندارد داشته باشد.

از سوی دیگر صادرکنندگان باید از نظام ترجیحات در بازارهای هدف به معنای کامل آگاه باشند.

صادرکنندگان باید بدانند که سلیقه مشتریان در هر بازاری چگونه است، چه نوع بسته‌بندی را می‌پذیرند و کالا را با چه کیفیتی ترجیح می‌دهند.

صادرکننده، پلی بین تولیدکننده ایرانی و مصرف‌کننده خارجی است که باید تلاش کند سلیقه و ترجیحات مشتری خارجی را به تولیدکننده داخلی انتقال دهد. این گروه باید نقش خود را به عنوان حلقه واسط اطلاعاتی بین بازارهای خارجی و تولیدکنندگان داخلی به خوبی ایفا کنند.

آنها باید استاندارد کالا را به عنوان یک اصل بدیهی در نظر بگیرند و رعایت کنند. زیرا رعایت استانداردها در حقیقت استحکام بخشیدن به روند سودآوری در تجارت خارجی است.

تأثیر مسأله رعایت استانداردها در بازارهای جهانی، از موضوع‌های بدیهی است، زیرا استاندارد کالا، حداقل شرایط قابل قبول برای تولید را مطرح می‌سازد.

البته در بازارهای جهانی، چیزی فراتر از استانداردها وجود دارد که بحث «رقابت» است، و لذا تأثیر استاندارد در به دست آوردن بازارهای جهانی، اندک است.

○ زمینه لازم برای طرح موضوع استاندارد و نقش آن در صادرات در دو برنامه توسعه اقتصادی فراهم نشده است. با این وجود در بازارهای جهانی چیزی فراتر از استاندارد یعنی «رقابت» حاکم است.

■ وضعیت نیروی انسانی و تجهیزات مؤسسه استاندارد و

تحقیقات صنعتی ایران چگونه است؟

□ مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران، نیروی انسانی متخصص و باتجربه و نیز تجهیزات قابل قبولی دارد. البته در سطح بین‌المللی نیست و در سطح ایران قابل قبول است. بهترین شیوه ارتقاء و گسترش استاندارد در کشور، ارتباط بیشتر با مؤسسه جهانی استاندارد و آموزش نیروهای ایرانی است. مؤسسه جهانی استاندارد نیز علاقه شدیدی به این امر دارد.